

УДК 364.4/394

*Потіщук О.О.,  
кандидат філософських наук,  
доцент кафедри філософії  
Факультет соціології і права  
Національний технічний університет України  
«КПІ імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)  
Руденко Т.П.,  
кандидат філософських наук,  
доцент кафедри філософії  
Факультет соціології і права  
Національний технічний університет України  
«КПІ імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)*

## **СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

*У статті розглядається соціальна робота як особливий вид соціальної допомоги в сучасному суспільстві по вирішенню соціальних проблем. Досліджується роль, місце та розвиток соціальної роботи. Соціальна робота розглядається як особлива ланка, що поєднує правову та адміністративну допомогу з суспільством або окремими індивідами, що її потребують. Визначено, що соціальна робота сприяє підтримці, захисту, вирішенню соціальних проблем сучасного суспільства. Соціальна політика, що направлена на розвиток соціальної роботи в державі сприяє забезпеченню задовільних умов для життєдіяльності незахищених верств населення.*

**Ключові слова:** *соціальна допомога, соціальна робота, соціальна політика, соціальний робітник, соціальна підтримка, соціальний захист, професійна діяльність, предмет соціальної роботи, практична діяльність.*

## **СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА**

*В статье рассматривается социальная работа как особый вид социальной помощи современному обществу по решению социальных проблем. Исследуется роль, место и развития социальной работы. Социальная работа рассматривается*

как особое звено, объединяющий правовую и административную помощь с обществом или отдельными индивидами нуждающимся. Определено, что социальная работа способствует поддержке, защите, решению социальных проблем современного общества. Социальная политика, направленная на развитие социальной работы в государстве способствует обеспечению благоприятных условий для жизнедеятельности незащищенных слоев населения.

**Ключевые слова:** социальная помощь, социальная работа, социальная политика, социальный работник, социальная поддержка, социальная защита, профессиональная деятельность, предмет социальной работы, предмет соціальної роботи, практическая деятельность.

## SOCIAL WORK AS AN INTEGRAL COMPONENT OF MODERN SOCIETY

*The article deals with social work as a special kind of social assistance to modern society in solving social problems. The role, place and development of social work is investigated. Social work is considered as a special link uniting legal and administrative assistance with the society or individuals in need. It is determined that social work contributes to the support, protection and solution of social problems of modern society. Social policy aimed at the development of social work in the state contributes to the protection of unsafe living conditions for vulnerable groups of the population.*

**Keywords:** social assistance, social work, social policy, social worker, social support, social protection, professional activity, subject of social work, practical activity.

**Постановка проблеми.** В сучасному суспільстві актуальності набуває проблема практичного вирішення соціальних проблем суспільства. Соціальна робота в сучасних умовах розглядається з різних точок зору: по-перше, як навчальна дисципліна; по-друге, як професійна діяльність; по-третє, як наука. Слід зазначити, що у вирії останніх подій, розвиток соціальної роботи набирає обертів.

Соціальна робота виступає основною ланкою та посередником між об'єктами та суб'єктами соціальної допомоги. Слід зазначити, що відповідне місце та роль

соціальної роботи пов'язані з виникненням великої кількості складних соціальних проблем в усьому світі. Відповідні проблеми виступають предметом для багатьох дискусій, досліджень та вимагають негайного вирішення. Таким чином, саме соціальна робота, як професійна діяльність та невід'ємна складова соціальної політики держав, являється вирішення ситуації, що склалась в сучасних умовах.

Варто взяти до уваги, що соціальна робота як навчальна дисципліна, являється міждисциплінарною. Отже, вирішення даної проблеми займаються такі науки, як: соціологія, філософія, політологія, психологія тощо. Філософія відіграє особливу роль у процесі вирішення даної проблеми. Оскільки, вона допомагає описати сучасний стан соціальної роботи та систематизувати її.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження стану сучасної соціальної допомоги її сутності та предмету дослідження здійснювала немала кількість вітчизняних та зарубіжних вчених. Історія становлення соціальної роботи, як невід'ємної складової суспільства була у центрі уваги таких вчених, як В. Андрущенко, В. Бех, В. Козубовська, М. Лукашевич, М. Маршавін, І. Мигович, В. Мітрохін, М. Михальченко, І. Пінчук, С. Толстоухова, М. Туленков та інших відомих вчених.

Проведене дослідження потребувало аналізу робіт, що стосуються ролі та місця соціальної роботи, як виду практичної діяльності, представлене у працях О. Вадзюк, І. Григор'єва, І. Іванова, Н. Кабаченко, Л. Тюття, Г. Челпанова інших, як навчальної дисципліни та науки в цілому: М. Григи, Л. Гусякова, М. Доуел, Г. Іконнікова, Н. Карєва Л. Качан, П. Марш, І. Трубавіна, У. Лоренц.

Роль соціальної роботи розглянута у працях О. Бец, О. Киричук, В. Курбатова, В. Полтавця, Є. Холостова, К. Ханвея, Л. Тютюнник інших; місце та роль соціального працівника, як посередника між об'єктом та суб'єктом соціальної допомоги представлена у працях О. Безпалька, Д. Бибик, Г. Медведева, М. Пейн, С. Тетерський, І. Савельчук, В. Сидоров, А. Ярошенко.

Проблематика дослідження зумовила розгляд робіт присвячених впливу соціальної роботи на рівень розвитку сучасних держав та на розвиток особистості в

цілому: Б. МакКензі, Г. Ньюфельд, Л. Осьмук, М. Підгурська, М. Ром, І. Скалабан, А. Фурман та інші.

Аналіз зазначених публікацій, дав можливість зробити висновок, що розгляд проблеми ролі та розвитку соціальної роботи як складової сучасного суспільства є актуальною та перспективною.

**Постановка завдання (цілей статті).** Головною метою дослідження є вивчення місця, ролі та динаміки розвитку соціальної роботи як невід'ємної складової сучасного суспільства.

Реалізація даної мети передбачає вирішення поставлених завдань: узагальнити сучасні уявлення про розвиток соціальної роботи в сучасному суспільстві; розглянути взаємозв'язок між соціальними проблемами та вирішення їх за допомогою методів та засобів соціальної роботи; визначити роль та місце соціальної роботи в сучасному суспільстві; проаналізувати обов'язки соціального працівника; обґрунтувати предмет та головні принципи соціальної роботи.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** В наш час дуже важко уявити суспільство в якому не існувало би соціальної допомоги як професійної діяльності, академічної дисципліни чи науки. Оскільки завжди будуть існувати об'єкти та суб'єкти соціальної допомоги. Взявши це до уваги, слід зазначити, що виникає необхідність у рівні розвитку освіченості та професіоналізму посередників між цими двома основними складовими соціальної роботи, а саме соціальних працівників.

Слід звернути увагу на те, що нічого сталого та ідеального не існує. Так само суспільство має свої слабкі сторони, які можуть прогресувати та руйнувати цей організм. Однією складовою цього організму в даному випадку виступає слабкі, незахищені верстви населення такі, як: бідні, хворі, сироти, вдови, недієздатні тощо. Соціальна робота – це особливий вид діяльності, спрямованої на вирішення соціальних проблем окремих особистостей і груп, на створення умов, що сприяють відновленню або поліпшенню здатності людей до соціального функціонування [2].

Таким чином, соціальна робота являється достатньо молодого академічною дисципліною, вона відіграє важливу роль в суспільстві. Ця роль полягає в орієнтації на допомогу у вирішенні, розв'язанні та розвитку техніки подолання труднощів.

Соціальна робота зорієнтована на гуманне, альтруїстичне ставлення однієї особистості до іншої, виключає будь-які прояви егоїзму та задоволення власних потреб. Соціальна робота являється унікальним видом практичної діяльності, оскільки вона покликана не тільки допомога нужденним, а виховувати у них здатність до самодопомоги. Таким чином, соціальна робота, передбачає як надання підтримки, соціальний захист людей, так і певний контролюючий вплив на них, налагодження складних суб'єктно-об'єктних стосунків, але у яких домінує опора на творчі сили і здібності індивіду [1]. Слід зазначити, що важливим завданням соціальної роботи є не розведення дискусій чи абстрактних пошуків, а вивчення реальних соціальних проблем, практичного досвіду, проведення аналізу ситуацій, формування нових засобів подолання проблем тощо.

Чим далі розвивається суспільство, тим скоріше соціальна робота стає дієвим інструментом, а також містить в собі потенціал для покращення життя суспільства в сучасних непростих умовах.

Інакше кажучи, предметом соціальної роботи як науки є соціальні відносини, що виникають у процесі взаємодії людей, спільнот, організація соціальних інститутів щодо подолання труднощів і надання соціальної допомоги особистості. З цього логічно випливає розуміння соціальної роботи як науки про закономірності та принципи функціонування й розвитку конкретних соціальних процесів, явищ, відносин, їх динаміку під цілеспрямованим впливом організаційних, психолого-педагогічних та управлінських чинників у захисті громадянських прав і свобод особи в суспільстві [3, с. 13-14]. В свою чергу, вирішувати подібні проблеми під силу соціальному працівнику, який виступає в ролі посередника між об'єктами та суб'єктами соціальної допомоги. За допомогою соціальної роботи, можливо поліпшити рівень життя населення, змінити умови праці тощо.

Варто взяти до уваги, що соціальний робітник покликаний врегулювати: адміністративні, правові, економічні відносини, які можуть вирішити нагальні питання, які забезпечать гідну соціальну допомогу нужденним. Відповідно руками соціального робітника держава частково надає задовільний рівень життя населенню.

Таким чином, в основі соціальної допомоги є індивід або група людей, які потребують втручання та підтримки зі сторони соціального працівника. Отже, соціальна робота виступає головним засобом за допомогою якого можуть вирішитися соціальні проблеми. Зазначені думки вчених підтверджують, що найвищим сенсом життя може бути тільки альтруїстичний тип, який якнайкраще узгоджується з покликанням соціальних працівників. Соціальна допомога спираючись на принципи гуманізму, покликана до вдосконалення соціальних відносин, де найвищою цінністю в суспільстві є людина, її благо. Якщо діяльність соціального працівника – допомога іншим, то від того, яке місце відводиться іншим людям і яке до них ставлення, проблема сенсу життя самого працівника набуває особливого соціального значення. Адже сенс життя людини – це не просто ідеал чи сукупність ідей, а орієнтація на певний спосіб дій [7].

Слід зазначити, що науковим фундаментом соціальної роботи є закономірності, а саме соціальна проблематика. Перш за все для виявлення соціальної проблематики, слід порівняти реальний стан речей з нормами та свободами громадян, тобто провести діагностику нагальних проблем. Теоретичний зміст соціальної роботи має дуже велике значення, оскільки не знаючи принципів соціальної роботи, ми не можемо користуватися її практичними методами для вирішення проблем які виникають в суспільстві. Тому не менш важливим для розгляду проблеми соціальної роботи, як невід’ємної складової суспільства, виступає наявність фундаменту, тобто принципу соціальної справедливості та дотримання прав і свобод людини. Слід зазначити, що принципи соціальної роботи – це основні вихідні положення, найважливіші структурні елементи наукової теорії та основних правил емпіричної діяльності, через співвідношення яких здійснюється сама соціальна робота [5].

Так наприклад, доктор соціальної роботи Бред МакКензі виділяє основні принципи функціонування соціальної роботи у канадському суспільстві: 1) наголос на соціальному розвитку, метою якого є впровадження позитивних змін. Це стосуються груп, громад і суспільства в цілому, окремих осіб, які потребують допомоги, щоб повноцінно діяти в межах своєї соціальної системи і зреалізувати свої права; 2) наголос на соціальній справедливості та наснаженні, тобто соціальні працівники повинні безпосередньо надавати практичну допомогу тим, хто є найбільш вразливими в такий спосіб, щоб формувати здатність людей жити незалежно; 3) важливість поєднання мікро- та макрорівнів у вирішенні соціальних проблем. Соціальні працівники повинні працювати на різних рівнях з окремими особами, групами, громадами в напрямку створення нових послуг, покращення якості уже існуючих, а також сприяти змінам соціальної політики; 4) зосередженість на перспективі соціального розвитку. Соціальні працівники повинні звертати особливу увагу на взаємозв'язок між економічним та соціальним розвитком суспільства і негайно реагувати на швидкий темп змін у ньому [4].

Не варто залишати поза увагою й те, що кількість проблем які вирішує соціальна робота безліч. Серед них можна виділити наступні течії: вирішення особистісних проблем на буденному рівні; вирішення проблем економічних, так, наприклад, надання матеріальної допомоги нужденним або надання робочих місць; вирішення соціальних проблем: це можуть бути комунікативні проблеми, робота з освітніми закладами; вирішення проблем у сфері медицини: допомога інвалідам, каліка, психічно нестабільним верствам населення; допомога в правовій сфері, вирішення проблем дотримання прав і свобод громадян тощо.

Так на прикладі України, в якій кризові явища українського суспільства торкнулися, безумовно, і молоді. Для того щоб допомогти юнакам і дівчатам вижити у складних соціально-економічних умовах, уряд України з моменту її проголошення незалежною державою провадить певні заходи, затверджує програми, створює відповідні структури для підтримки та допомоги молоді. Задля втілення у життя

державної політики у цьому напрямку було створено Міністерство у справах сім'ї та молоді, перетворене 2000 року в Державний комітет [8, с. 113].

Базуючись на основних принципах соціальної роботи, слід зазначити, що сфера її діяльності значно ширша ніж ми уявляємо. Окрім нагальних проблем які стоять перед сучасним суспільством, соціальна робота намагається прогнозувати та передбачити соціальні проблеми в майбутньому. Поряд з цим соціальні працівники намагаються зробити все можливе для того, щоб змінити світосприйняття та поведінку індивідів на краще. Сфера діяльності соціального працівника відповідно дуже широка від буденних особистісних проблем до правових та адміністративних. Якщо метою соціального працівника і надалі буде залишатися широке коло проблем, які ставить перед ним суспільство, вони будуть набагато ефективніше вирішуватися, оскільки будуть залучені більші ресурси.

Варто взяти до уваги, що в обов'язки соціального працівника входить перш за все діагностика психічного стану об'єкту соціальної допомоги, виявлення існуючих особистісних проблем, прогнозування подальшого розвитку взаємозв'язків у ситуації, яка вимагає негайного вирішення. Поряд з цим організація спілкування з об'єктами соціальної допомоги та налагодження комунікаційних взаємозв'язків, а також спостереження за подальшим розвитком проблемної ситуації. Результатом діяльності соціального робітника повинно бути задоволення інтересів і потреб об'єктів соціальної допомоги чи вирішення соціальних та інших проблем, а також створення умов для уникнення повторюваності явищ.

Щодо подальших досліджень перспективним вбачаємо вивчення та систематизування інноваційних технологій та методів соціальної роботи з різними групами соціально незахищеного населення, а обґрунтування сутності інновацій та оцінювання рівня її практичного застосування дозволить спрямувати пошук нових механізмів здійснення фахової підготовки майбутніх соціальних працівників [6].

Рівень розвитку соціальної роботи на пряму залежить від рівня розвитку держави. Оскільки соціальна допомога виступає головним аспектом існування та формування цивілізованого суспільства. Якщо суспільство зустрічає байдужість, не



прийняття своїх проблем та відсутність механізмів до їх вирішення, то таке суспільство становить ризик не лише для самого себе, а й для світового співтовариства.

**Висновки з проведеного дослідження.** Соціальна робота, як науки стає все більш конкурентно-спроможна поряд з іншими науками та професійною діяльністю, займаючи важливе місце в суспільстві.

Соціальна робота як невід’ємна складова сучасного суспільства дає змогу людям боротися з проблемами звернувши увагу на свої внутрішні здібності, щоб зайняти краще місце в житті. Унікальність соціальної роботи полягає в тому, що вирішуючи одну проблему вона автоматично може задіяти та розпочати вирішення суміжних та похідних проблем вдосконалюючи та змінюючи індивідів, суспільство та життя кожної окремої людини на краще.

### *Література:*

1. Андрущенко В.П., Бех В.П., Козубовська І.В., Лукашевич М.П. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник/ В.П.Андрущенко, В.П. Бех, І.В. Козубовська, М.П. Лукашевич – К.: ДЦССМ, 2002. – 536 с.
2. Григорьева И. Социальная работа как вид деятельности: проблема методологического анализа/ И. Григорьева // Вестник Пермского университета. – Юридические науки Выпуск 4 (6)VI.,2009. [Електронний ресурс] /Режим доступу:<https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-rabota-kak-vid-deyatelnosti-problema-metodologicheskogo-analiza>
3. Лукашевич А.П., Мигович І.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади / А.П.Лукашевич, І.І.Мигович, І.М. Пінчук – К.: МАУП, 2001. – 126 с.
4. МакКензі Б. До питання проведення ефективної практичної соціальної роботи в Україні: існуючі проблеми освіти в галузі соціальної роботи// Реформування соціальних служб в Україні: сучасний стан та перспективи: Збірник статей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції( м. Львів, 5 – 7 червня 2002), Львів, 2003. – С. 10 – 20.

5. *Полтавець В.* Соціальна робота в Україні: перші кроки/ Під ред. В. Полтавця. – К.: Видавничий дім «KM Academia», 2000. – 236 с.
6. Соціальна політика. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Соціальна допомога./ Укл. А.О. Ярошенко, І.Б. Савельчук, Д.Д. Бирик. – К.: НПУ імені Драгоманова, 2015. – 206 с.
7. Философия социальной работы/ [В.И.Митрохин, Г.И.Иконникова, Н.Н. Карева и др.; под ред. В.И.Митрохина]; Моск. гос. соц. ун-т. – М.: Союз, 1998. – 257 с.
8. *Фурман А., Підгурська М.* Історія соціальної роботи [навчальний посібник] / А.Фурман, М. Підгурська. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 174 с.